

ÜLLE VIKS 60

Eelmise juubeli puhul tehtud kiriusutetus (KK 1998, nr 4) ütleb Ülle Viks, et erialaliselt ei oska ta end kuhugi paigutada: informaatik ei ole ta kindlasti mitte, päris keeleteadlane ka mitte, sest on liiga formaalsust armastav, ja arvutilingvistiks ka ei sobi, sest arvutitarkvara ehk programmeerimise eest hoolitsevad teised. Kas see ongi nii tähtis, aga kui tahta nime anda, siis on ta ehk meie kõige ehtsam arvutileksikograaf. Olen kindel, et arvutisõnastike loomisel oleks Eesti Keele Instituut ilma Ülle Viksita hoopis teises seisus.

Jagaksin oma mõistusega Ülle tege-
mised kolme rubriiki.

Avatud ehk reeglipõhine morfoloogia

Ülle Viksi esimese põhiteema võib kokku võtta väljendiga *avatud morfoloogiamudel*. Avatud morfoloogiamudel on avatud kahes mõttes. Esiteks ei sõltu see etteantud sõnade hulgast, s.t sõnastikust. Sõnastik sisaldab alati lõpliku hulga sõnu, kuid avatud morfoloogiamudelil põhinev süsteem – nagu inime-
negi – tunneb ära ja oskab kasutada ka sõnu, mida ta leksikonis ei ole (pole enne kohanud): tal on reeglid, mida ta kasutab (ses mõttes on mudel reeglipõhine). Teiseks on mudel avatud ka ses mõttes, et reegleid võib ümber teha, ilma et kogu mudelit tuleks muuta. Kokku on see inimese morfoloogiapädevuse mudel. Sellel põhinevad morfoloogilised protsessid: analüüs ja sünteis. Analüüsi puhul annab süsteem suvalise tekstis oleva sõna kohta morfoloogilise info. Sünteisi puhul moodustab ta

etteantud morfoloogiliste tunnuste põhjal eesti keele korrektse sõnavormi. Arvutilingvistika seisukohalt on see puhas näide panna arvuti toimima nagu inimene. See vastandub Filosoofi lähenemisele, mille alusprintsip on efektiivsus, kiirus, sõltumata sellest, kuivõrd sarnane see inimese vastavate protsessidega on. Seejuures ei saa jätta märkimata, et Filosoofi tehtud speller põhineb Ülle Viksi „Väikesel vormisõnastikul”. Ütleksin küll, tänu jumalale, et meil mõlemad lähenemised esin-
datud on.

Grammatika ja sõnastikud

Teise Ülle Viksi põhiteema võib võtta kokku sõnauhendiga *sõnastikud ja grammatika*: missugust grammatilist (morfoloogilist) infot eesti keele sõnade kohta sõnastikes (näiteks kakskeelse-
tes sõnastikes) anda ja kuidas seda teha. Selleks on ta arendanud nn grammatilist kirjegeneraatorit kui leksikograafi töö abivahendit (vt KK 2000, nr 7). Sõnastikus on ju sõnad algvormis, ent teksti lugev või kirjutav inimene peab suutma kasutada tekstis olevaid või vajaminevaid vorme. Eriti oluline on see morfoloogiarikaste keelte puhul, nagu seda on näiteks eesti keel. Ülle Viksi idee on, et selleks, et leksikograaf saaks tegelda oma põhitööga ehk niisiis sõnadega kui leksikaalsete üksustega, mitte nende erinevate grammatiliste vormidega, tuleb luua automaatne süsteem, mis vastava rubriigi sõnaartiklis täidab. On ilmselge, et see eeldab avatud ehk reeglipõhist morfoloogiamudelit, millest eespool juttu oli.

Sõnastike haldussüsteem ehk leksikograafi töövahend/keskkond

Ülle Viksi kolmas põhitöö, mis tegelikult haakub kahe eelmisega, on üldine projekt „Leksikograafi töökeskkond” (ehk EELex). Ülle Viksi põhiosa selles on „Eesti-X-keele sõnastik”. Selle all mõeldakse kakskeelse (eesti lähtekeele) sõnaraamatu elektroonilist põhja, s.t arvutisüsteemi, mille võib aluseks võtta, kui tehakse suvalist kakskeelset sõnastikku, kus lähtekeeleks on eesti keel. EELex on taotluse järgi üldine süsteem, mida saab kasutada (minu arusaamist mööda) universaalselt, ka teiste keelte puhul. EELex-i praegune seis on järgmine.

Loodud on leksikograafi töökeskkonna tuum, sõnastike haldussüsteem, mis muudab sõnastike koostamise ja toimetamise lihtsamaks ja tõhusamaks. EELex on veebipõhine töövahend, mille olulisemad omadused on:

- andmete hoidmine XML-vormingus ja sõnastiku struktuuri esitamine XML-skeemi vahendusel;

- võimalus koostada ja toimetada sõnartikleid kollektiivselt ja mitmel kasutajatasemel;

- sõnastikuteksti esitamine mitmes eri vaates: XML-vorming, tabel, küljendusvaade;

- võimalus teha struktuuripõhiseid päringuid;

- võimalus eksportida sõnastiku tekst MS Word'i küljendusvormingusse.

EELex-i on seni kasutatud või kasutatakse kaht tüüpi sõnastike koostamisel

ja toimetamisel: 1) ükskeelsed (ÕS 2006 jt) ja 2) kakskeelsed („Eesti-vene sõnaraamat” jt). Uued rakendustüübid on 3) terminoloogiasõnastik ja 4) „Eesti-X-keele sõnastiku” andmebaas. Loodud on ka nendega seotud uued funktsioonid: illustratsioonide kasutamine, andmete import muudest EELex-i ressursidest.

1. Koostatud on „Eesti-X-keele sõnastiku andmebaasi” (EXS) esialgne versioon:
 - koostatud on märksõnastik;
 - märksõnastikuga on liidetud „Eesti-vene sõnaraamatu” eesti keele materjal;
 - alustatud on „Eesti-X-keele sõnastiku” toimetamist EELex-i vahenditega;
 - ette on valmistatud stiili- ja erialamärgendite andmebaas (aluseks „Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006”) „Eesti-X-keele sõnastikuga” liitmiseks.

2. Loodud on ÕS 2006 avalik veebifunktsioon ja täiendatud selle rakendusfunktsioone:

- esimene versioon (lihtpäringuga) on avalikus kasutuses aastast 2006;

- lisatud on liitsõnade täisotsing;

- lisatud on komplekspäring, mis võimaldab mitme otsitunnuse kombineerimist ja struktuuripõhist otsingut;

- loodud muude ressursidega linkimise mehhanism.

Kokkuvõtvalt võib kindlasti öelda, et Ülle Viks on juba ära teinud suure töö ja loodetavasti jätkab ta samas vaimus. Kordaksin üle alguses öeldud mõtet: mis oleks EKI ilma Ülle Viksita?

HALDUR ÕIM

EMAKEELE SELTSIS

Emakeele Seltsi sügiskoosolekud tutvustasid eesti keele elektroonilisi ressursse ning nende kasutamise võimalusi. Esimene kõnekoosolek peeti 18. oktoobril 2007 Tartus.

Pille Esloni ettekande teemaks oli „Õppijakeele korpused ja keeleõpe”. Esineja andis ülevaate teiste maade õppijakeele korpustest ja nende kasutamisest ning tutvustas lähemalt Tallinna

Ülikooli vahekeele korpust. See on loodud uurimistöö ning eesti keele kui teise keele/võõrkeele õppe eesmärgil. Korpus on praegu vene emakeelega keeleõppijate kirjalike tekstide kogu, mida on kavas täiendada suulise kõne näidete ning samuti muulastest keeleõppijate keelenäidetega. Kõneleja rääkis lähemalt tekstide märgendamise ning sellega seotud vealiikidest.

Jaak Vilo ettekande pealkiri oli „Keeletehnoloogia viimine uurimistööst arvutikasutaja teenistusse”. Esineja kõneles keeletehnoloogia sihtprogrammist ning selle oodatavatest tulemustest. Keeletehnoloogia raames tuleb tegelda kõnetuvastuse, kõnesünteesi, masintõlke, inimese-masina dialoogisüsteemide, infootsingu lahendustega. Selleks on vaja mitmesuguseid alusuuringuid, tuleb koostada kirjaliku ja suulise keele korpuse jne, millest kõneleja ka ülevaate andis.

Kadri Muischnek rääkis teemal „Tänapäeva kirjaliku eesti keele korpused Tartu Ülikoolis”. Ta esitas ideaalina korpust kui polüfunktsionaalset elektrooniliselt talletatud tekstikogu, millesse kuuluvad tekstid on valitud eesmärgipäraselt, nii et nendest koosnev tervik annab tõepärase pildi kogu keelest, selle hetkeseisust või muutumisest. 1980. aastate korpuse koostamise põhimõtted tähendavad, et selline korpus (kirjalikud tekstid, proosa, täiskasvanute kirjutatud tekstid, lugemiseks kirjutatud tekstid jms) annab ülevaate eeskätt haritumate keeletekasutajate korrigeeritud keelest. Aastate 1890–1990 läbilõikekorpus on representatiivne sinna valitud tekstiklasside – ajalehetekstide ja ilukirjandustekstide – osas. Eesti keele koondkorpus sisaldab ajalehtede ja ajakirjade tekste, ilukirjandus-, seadus- ja teadustekste, Riigikogu stenogramme, jututubade tekste. Valmiv tasakaalus korpus sisaldab võrdses mahus ajalehe-, ilukirjandus- ja teaduskeelt ning võimaldab võr-

relda kirjaliku keele kolme tähtsamat tekstiklassi.

Margit Langemets andis ülevaate Eesti Keele Instituudi elektroonilisest keelevarast, selle mitmekülgsest ning rohketest olemasolevatest ja tulevatest kasutamisevõimalustest. Võimaliku esituskujuna nimetas ta e-teksti, digitaalseid helilinte, andmebaase, sõnastikusüsteeme jne. M. Langemets vaatles keelekihi elektroonilise keelevara kujunemist ja olukorda. Murdeid ja sugulaskeeli on helilindistatud, EKI veebileheküljel saab kasutada sõnastikke, leidub ka e-tekste. Keelenõu andmebaasi põhjal on sündinud avalik, laialt kasutatav keelenõuvakk, kättesaadavad on vajalikud keelehooldeallikad. Loodud on leksikograafia töökeskkonna tuum, sõnastike haldussüsteem EELEX.

Teine koosolek teemal „Eesti keele elektroonilised ressursid” peeti 29. novembril Tallinnas.

Asta Õim tutvustas eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaasi, selle seisuga ja perspektiivide. Internetipõhine andmebaas on loodud eri arhiivide materjalide alusel ning esindab põhiliselt vanema keele väljendeid. Andmebaas sisaldab 160 000 kõnekäänukirjet, millest väike osa on suure sagedusega (nt *nagu hane selga vesi*), suure hulga kohta on aga vaid üks üleskirjutus (nt *aeg luubis*). Päringuid saab esitada eri sõnade esinemise kohta, tüübi, sisu, aja jms järgi. See võimaldab näiteks jälgida ka väljendite tähenduse muutumist ajas.

Liina Lindström andis ülevaate eesti murrete korpusest. Eesti murrete korpus on sündinud Tartu Ülikooli ja Eesti Keele Instituudi koostöös ning selle eesmärgiks on teha murdematerjalid uurijale elektrooniliselt kättesaadavaks. Korpus koosneb murdelindistustest, foneetilises ja lihtsustatud transkriptsioonis murdetekstidest, morfoloogiliselt märgendatud tekstidest jne. Tekste on kõigest murretest. Korpusele

toetudes saab uurida sagedasi nähtusi, teksti kasutuskontekstis, võrrelda eri murdeid jne.

Andriela Rääbise ettekanne kandis pealkirja „Tartu Ülikooli eesti suulise keele korpus ja dialoogikorpus”. Suulise keele korpusesse on materjali kogutud 1997. aastast alates. Korpus on liigendatud kolmelt aluselt: argi- ja institutsionaalne suhtlus; dialoogid ja monoloogid; silmast silma, telefoni- ja meediasuhtlus. Korpusesse ei koguta kindlate situatsioonitüüpide materjali, enamik on audiolindistused, videosid on vähe. Tekstid on transkribeeritud, näidatud on mitmesuguseid suhtlushäälitusi, kõne omadusi, pealerääkimisi jne. Eesti dialoogikorpus EDiC on loodud kahel eesmärgil: uurida inimestevahelist suhtlust ning modelleerida inimese ja arvuti suhtlust.

Külli Habicht rääkis Tartu Ülikooli vana kirjakeele korpus(t)est. Vanast kirjakeelest on talletatud läbilõige peaaegu 400-aastasest keele- ja kultuuri- loost, XVI sajandist XIX sajandi keskpaigani. Vana kirjakeele eripära on teiste uurimisobjektidega võrreldes K. Habichti sõnutsi selle tõlgendamise keerukus ning ainese suur keeleline varieeruvus. Korpus pakub uurimisvõimalusi etümoloogidele, piiblitõlke ajaloo uurijatele, grammatika- ja leksikauurijatele jne. Esialgu on päringud võimalikud vaid märgendamata tekstist, märgendatud teksti päringusüsteem on loomisel.

ANNIKA HUSSAR

EMAKEEL JA TEISED KEELED VI

22.–23. novembril 2007 toimus Tartu Ülikoolis konverents „Emakeel ja teised keeled VI”. Konverentsi korraldas Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) osakond, korraldamist toetas Haridus- ja Teadusministeerium.

Järjekorras juba kuuenda konverentsi põhiteemad olid traditsiooniliselt eesti keel teiste keelte kontekstis ning eesti keele kui teise keele õppimine, õpetamine ja omandamine. Seekordsel konverentsil lisandusid teemaderingi ka keelepoliitika ning väliseesti keelevariantide temaatika.

Kahe päeva jooksul peeti kolm plenaar- ning 29 sektsiooniettekannet. Jyrki Kalliokoski (Helsingi Ülikool) plenaarettekannet käsitles kasutus põhise keeleõpet, milles keskendutakse reeglite ja grammatika õppimise asemel pigem konstruktsioonidele ja püsiväljenditele. J. Kalliokoski analüüsis mitmesoomlaste kirjutatud kirjandeid ja tõi

esile iseloomulikumaid näiteid. Kui emakeelsete kirjutajate puhul stampväljendeid heaks stiiliksi ei peeta, siis võõrkeele õppimises on see teatavas faasis täiesti aktsepteeritav. Martin Ehala (Tallinna Ülikool) plenaarettekannet seadis fookusesse eesti keele ja eesti meele vahekorra meie tänapäevases, iseäranis avalikkuse tähelepanu köitnud TLÜ Katariina Kolledži loomise valguses. M. Ehala jäi kindlaks seisukohale, et lojaalsus Eesti ühiskonnale ja eesti kultuurile ei saa teostuda muul moel kui eesti keele oskuse ja kasutamise imperatiiviga. Sellest lähtuvalt pidas ta võimatuks bakalaureuseõppe muukeelsust Eesti kõrgharidussüsteemis. Samal ajal ei välistanud ta mitmekeelse ja -kultuurilise pluralistliku lävimise võimalikkust Eestis. Ettekande lõpus tutvustas ta avalikkusele suunatud vastavateemalise pöördumise projekti ning kutsus kohalolijaid

sellega ühinema. Jüri Viikbergi (TLÜ) plenaarettekannne käsitles väliseesti kogukondi ning väliseesti keele uurimise erinevaid aspekte. J. Viikberg andis põhjaliku ülevaate väliseesti keelt käsitlevatest uurimistöödest, keeleainestiku analüüsimises rakendatud meetoditest ning uurimistulemustest, samuti väliseesti keele kogudest. Ta rõhutas, et väliseesti keele uurimistuleb kindlasti jätkata, nimetades võimalike uurimissuundadena traditsiooniliste suulise kõne uuringute kõrval ka identiteediuuringuid ning toonitas võrdlev- ja korduvuuringute tähtsust.

Konverentsi esimesel päeval peeti 12 sektsiooniettekannet. Esimese sektsiooni ettekanded käsitlesid mitmekeeluse temaatikat. Kristiina Praakli (TÜ) vaatles Soome esimese põlvkonna eestlaste suulise keele tunnusjooni. Mari Allik ning Maarika Teral (TÜ) analüüsisid Carol Myers-Scottoni keele säilitamise ja keelevahetuse mudelit rakendades eesti keele kasutamist ning keelt mõjutavaid tegureid Taani ja Rootsi eesti keelekogukondade näitel. Ellen Strohmani (TÜ) ettekannet puudutas Eesti koolides õppivate ja vene keelt emakeelena rääkivate õpilaste identiteeti. Jelizaveta Kostandi ja Irina Külmoja (TÜ) huvitav ühisettekannet analüüsisid Tallinna, Tartu ja Narva vene noorte suulist kõnet ja erinevaid koodivahehusilminguid. Szilárd Tóth (TLÜ, TÜ) esitas hüpoteesi, et keele säilimiseks peab keel eksisteerima ka teise keelena, tuues ühe näitena eesti keele. Intrigee rivalt esitatud hüpotees tekitas elava diskussiooni.

Keele sotsiolingvistilisi ja keelepoliitilisi aspekte käsitlevas sektsioonis vaagis Enn Ernits (Eesti Maaülikool) vadja pisikirjakeele kasutuselevõtu mõttekust, probleeme ja lähtealuseid. Tatjana Zirnaski (TÜ) ettekannet mokša keele Keskk-Vadi murde rõhu ja kestuse suhetest avas ukse soome-ugri prosodia maailma. Josep Soler Carbonell (TÜ)

vaatles, milline on katalaani keele sotsiolingvistiline olukord Valencias ja Baleari saartel, aga ka Itaalia ja Prantsusmaa vastavates piirkondades.

Keele erinevatele kasutusvaldkondadele keskenduvast sektsioonis esitas Silvi Tenjes (TÜ) seisukoha, et käeliigutus on keele osa ning sel on suhtluses oluline, samal ajal ka mitmetähenduslik roll. Valdkonna käsitlusi kaasatakse XXI sajandil muuhulgas sotsiaalse interaktsiooni ja sotsioloogiaalastesse uuringutesse. Elena Ryabina (EKI) ettekannet hindas eestlaste, soomlaste ja udmurtide vestluskäitumise erinevusi. Andrea Nad, vastne TÜ magistrant, tutvustas eesti ja ungari keele liitoma-dussõnade struktuuri sarnasusi ja erinevusi. Nende teadmine on oluline tõlketöös. Svetlana Salmijanova (TÜ) võrdles eesti keele korpuses leiduvaid aega väljendavaid fraseoloogilisi üksusi vene ja mari vastavate fraseologismidega.

Teisel konverentsipäeval oli läbivalt vaatluse all keeleõpe ja keelevariandid. Päeva esimeses ettekandes võrdles Annkatrin Kaivapalu (TLÜ) eesti ja soome keele näiteil kahe keele õppeprotsessi. Ilmneb, et iseäranis probleematilised on olukorrad, kus eri keeltes valitseb mingi keelendi kasutusvõimalustes ebasümmeetria. Diana Maisla (TÜ Narva Kolledž) vaatles oma ettekandes sealsete üliõpilaste praktikapäevikuid analüüsid, milliseid erialaseid väljendeid ja sõnu kasutatakse õpetajate töö kirjeldamisel ja oma töö peegeldamisel. Lya Meister (TTÜ Küberneetika Instituut) tutvustas oma ettekandes eksperimentaalset uurimust, kus mitte-eestlaste eesti keele kõrgtaseme eksami salvestusi lasti hinnata emakeelsetel kõnelejatel. Selgus, et hindajad tajuvad küllalt hästi aktsendiga ja normhäälduse erinevusi. Ingrid Krall (TLÜ) analüüsis TLÜ vene üliõpilaste kirjalikes töödes esinevaid vigu eesti keele käänete moodustamisel ja kasutamisel, esitades ka vastava lii-

gituse ning tehes ettepanekuid probleemide ületamiseks. Sektsiooni lõpetas Anne Jänese (TÜ Keelekeskus) ettekanne „Kuulamisoskuse arendamine Aidi Valliku kuuldemängu abil”, kus kirjaniku tuntud noorsoojutustuse põhjal valminud kuuldemängu tutvustati keeleõppevahendina. Nagu kogemus kinnitab, pakkus kuuldemängu aktuaalne temaatika märksa mitmekesisemat võimalust õpitava keelega sidet luua.

Järgmise sektsiooni üldteemaks oli keeleõpetus laiemalt koos interaktiivsusega. Tõnu Tender ja Andero Adamson (Haridus- ja Teadusministeerium) olid jälginud Eesti maakondade kodulehekülgedel leiduva võõrkeelse informatsiooni olemasolu, nähtavust ja kvaliteeti. Anastassia Zabrodskaia (TLÜ) ettekanne „Erialase eesti keele õpetamisest ja kasutusest Tallinna Ülikoolis” põhines uuringutel, mis koondasid üliõpilaste ja õppejõudude arvamusi, kogemusi ja hoiakuid eesti keele õpetamise suhtes, et täiustada meetodikat ja õppematerjale. Anu-Reet Hausenberg (TLÜ) vaatlus kriitiliselt erinevaid ohte, mida venekeelsete koolide eestikeelsele õppele üleminek kaasa tuua võib, sedastades, et kiirustamine ja ebapädevus võib siin karuteene osutada. Ettekanne põhines õpetajate seas läbiviidud ankeetküsitlusel. Pille Esloni (TLÜ) ettekanne „Interpretatiivsusest” rääkis eesti vahekeele korpuse tekstide märgendamisel ilmsiks tulnud probleemidest. Ettekannet ilmestasid näited korpuse veebilt. Marjo Mela (Helsingi Ülikool) ettekanne tegi informatiivse sissevaate Riia eesti kooli spetsiifikasse ja eesti keele õpetamise problemaatikasse. Sirje Reese ja Natalja Gordejeva (TÜ Narva Kolledž) esitlesid rahvusvahelist keeleõppeprojekti, milles kolledž osales. Venekeelsete üliõpilaste seas läbiviidud küsitlus andis huvitavaid tulemusi. Järvi Lipasti (Soome Instituut) ülevaade sellest, kuidas läheb Soo-

mel muukeelsete õpetamine, oli hariv ja innustav võrdlus Eesti vastava teema jaoks. Anne Tamm (EKI) näitas, et Firenze ülikoolis saab e-õppe kaudu tutvustada Eestit ja õpetada eesti keelt. Ettekandes võrreldi ka Hollandi ja Ungari vastavaid kogemusi. Ave Osman (Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus) käsitles teise keele õppurite akadeemilise kirjaoskuse arendamist. Uuemad omandamisviisid on seotud muutustega teadmistes, oskustes ja maailmast arusaamises. Eelistatud on uuriv ja avastav õppija.

Larissa Degel (TÜ) tutvustas intellektuaalseid võimeid käsitlevate väljendite kaudu eesti ja vene keele maailmapilte. Karin Kook (TÜ) uuris venekeelsete umbisikuliste lausete tõlkimist eesti keelde F. Dostojevski „Teisiku” põhjal. Valentina Štšadneva ja Eve Raeste (TÜ) tutvustasid „Vene-eesti tervishoiu ja sotsiaaltöö sõnastiku” loomise põhimõtteid ja koostamise käigus kerkinud probleemide lahendusi.

Heli Noore, Piret Toometi ja Katrin Jänese (TÜ) stendiettekanne andis ülevaate suveülikoolides käivatest inimestest.

Konverentsil osalenud eesti keele uurimise või eesti keele õpetamisega seotud keeleteadlased tegid ka pöördumise Eesti avalikkuse poole. Pöördumisele allakirjutanud (48 inimest) tõde- vad, et Eesti ülikoolid on väheneva üliõpilaskonna hirmus ning kõrghariduse rahvusvahelistumise tingimustes sattunud üha tugevama surve alla hakata pakkuma võõrkeelset kõrgharidust. Inglis- ja venekeelsete bakalaureuseõppekavade avamine võib oluliselt mõjutada eesti keele staatust ja eestikeelse üldhariduse kvaliteeti, mis pikemas perspektiivis kahandab eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkust. Pöördumises nenditakse, et nii akadeemilistes ringkondades kui ka ühiskonnas laiemalt puudub üksmeel ülikooli rollist eesti kultuuri ja keele järjepidevuse kandja-

na, samuti puudub konsensus selles osas, kuidas tagada eestikeelse kõrghariduse püsimine kahaneva rahvastiku ja rahvusvahelistumise tingimustes. Konverentsist osavõtjad peavad vajalikuks ühiskondlikku arutelu, et töötada

välja eestikeelse kõrghariduse arengu strateegia.

MADIS ARUKASK,
KRISTIINA PRAAKLI,
SILVI TENJES

KEELEKAITSJA

12. detsembril 2007 toimus Tartu Kirjanduse Majas Eesti Keele Kaitse Ühingu kogumiku „Keelekaitsja” 7. numbri¹ esitlus teemal „Kelle oma on eesti keel?”.

Vaadeldavas kogumikus vaevad eesti keele ühiskondlikku asendit Karl Pajusalu, Haldur Õim, Tõnu Tender, Jaak Viller, Urve Läänemets, Karin Rummo ja Ilmar Tomusk.

Karl Pajusalu märgib, et kõige tähtsam on eestlaste endi lugupidav suhtumine, et eestlased ise ei peaks oma keelt n-ö väikseks keeleks. Eesti keel on mitmekülgsest arenenud moodne kultuurkeel: tuleb tegutseda selle nimel, et üha rohkem eesti keele rääkijaid hindaks ja kasutaks oma keelt selle vääriliselt.

Haldur Õim leiab, et keeleohtudest rääkimisel tuleb eristada vähemalt kaht asja: esiteks eesti keelt kui oma individuaalse ehituse ja sõnavaraga keelt ja teiseks selle keele kasutamist kõigis riigi ja ühiskonna funktsioneerimise valdkondades. Neist teine – et eesti keelt ei kasutata kõigis valdkondades kõõgist teaduseni ning kõrghariduseni või ärisuhtlusest riigijuhtimiseni – on palju ohtlikum.

¹ Keelekaitsja 7. Eesti Keele Kaitse Ühingu kogumik. Koostaja ja peatoimetaja R. Väari, keeleteimetaja V.-L. Kingisepp. Tartu: OÜ Bookmill, 2007. 100 lk.

„Keelekaitsja” ilmub 2001. aastast üks number aastas. „Keelekaitsja” väljaandmist on toetanud Eesti Kultuuriseltside Ühendus, Eesti Kultuurkapital, Tartu Kultuurkapital ja Tartu Linnavalitsus.

Karin Rummo tõdeb, et kipume teadustöid kogu jõust inglise keeles vormistama ja et eesti keele tuleviku suhtes usu kaotanud teadlased lausa propageerivad seda.

Urve Läänemets nendib, et eesti keel on riigikeeleks kuulutatud, aga paljudes eluvaldkondades ei ole ta inglise keelega võrdväärne. Hea inglise keele oskus on vajalik, aga praegused eelistused on põhjendamatult tasakaalust väljas.

Tõnu Tender märgib, et analüüs ei ole näidanud võõrkeelte oskuse ja Eestist emigreerumise plaanide põhjusliku seost: parem keeleoskus üksinda ei soodusta inimeste äravoolu.

Jaak Viller rõhutab, et eesti keel kui eurokeel esitab meile senisest tunduvalt tõsisema väljakutse koolitada keespetsialiste tõlkideks ja tõlkijateks.

Ilmar Tomusk keskendub Eesti keelepoliitika neljale kõige olulisemale probleemile. 1) 12. aprillil 2007 võeti vastu põhiseaduse muudatus, mis sätestab, et riigikeele kasutamine on kohustuslik kõigis avaliku huvi peamistes valdkondades, milleks on ühiskonna turvalisus, avalik haldus, haridus, tervisekaitse, tarbijakaitse ja tööohutus. 2) Peamisi valdkondi, kus eesti keelt ei väärtustata, on avalik ruum: võõrkeeled vahavad ärinimeses ja avalikel reklaamikandjatel. Äriseadustiku kohaselt kirjutatakse ärinimi eestiladina tähestikus, kuid nimede keelsuse suhtes kahjuks mingeid nõudeid ei esitata. 3) Eesti keele kvaliteedi langus, millel on mitu põhjust: eesti keele

ja kirjanduse tundide arv tunniplaanis on aasta-aastalt vähenenud; enam ei loeta nii palju ilukirjandust, vaid tarbetekste, mille keelehariduslik väärtus on väike; tavakirjavahetus on asendunud telegrammstiilis arvuti- ja SMS-suhtlusega. 4) Riigikeele maine allakäik: põhiseaduse sätte (§ 6) ja mõtte kohaselt peaksid poliitikud rääkima eesti keelt ka avalikkusega suheldes, aga venekeelses meedias esinedes läheb palju poliitikutid üle vene keelele, kuigi tele- ja raadiotoimetustes on tõlgid olemas.

Vildakat keelekasutust käsitlevad Priit Põhjala, Leo Kaagjärv, Reet Vääri, Rein Veidemann ja Peeter Olesk.

Priit Põhjala rõhutab, et vormi- ja sisukordused on halvad siis, kui hakavad korratavat keelendit devalveerima ega lisa mõttele midagi juurde.

Leo Kaagjärv nendib, et vigased ja eesti-inglise segakeelsed vormid häirivad nii eestlasi kui ka turiste.

Rein Veidemann mõtiskleb keelest kui olemise kojast. See algab igast kodust, tänavast, linnast, meediast – avalikust ruumist.

Peeter Olesk rõhutab, et keelepoliitika peab olema riigivalitsemise ja iseseisvuse juhtimise üks osi. Kontrolliljal peab olema lisaks pelgalt keeleseadusele viitamisele ka veaparanduse saavutamise õigus. P. Olesk toob välja vajaduse luua keeleamet uuel kujul. Teiseks väljapääsuks on soetada suurte sõnaraamatute kõrvale võimalikult kiiremini käe- ja taskupäraseid ning taskukohaseid sõnastikke.

Ingrid Rüütel toob näiteid 2006. aastal Eesti Klubi korraldatud koolinoorte

esseevõistluse „Kuidas olla eestlane 21. sajandil?“ tööd, analüüsides noorte huvi eestluse, eesti keele ja kultuuri vastu.

Külliki Kask teeb kokkuvõtte üldhariduskoolide eesti keele tundide vähenemisest ja õpilaste õigekirjaoskuse langusest, nentides, et kui praeguste koolilaste vanematel ja vanavanematel oli algkoolis kohustuslikke eesti keele tunde kolme aasta jooksul 945, siis praegu on 175 kuni 280 tundi vähem. 2002. aasta Euroopa Komisjoni aruande põhjal on eesti koolis emakeeleõpetuse osakaal väiksem kui enamikus Euroopa Liidu riikide koolides.

Valve-Liivi Kingisepp annab ülevaate 11. märtsil 2007 Lüganusel toimunud O. W. Masingu päevast, Hille Alver 14. märtsil toimunud Viljandi maakonna kaheteistkümnendast kauni emakeele päevast ja K. J. Petersonile pühendatud keelevõistlusest, Reet Vääri 10. märtsil Tartus toimunud emakeelepäeva konverentsist ja teistest aasta keelesündmustest. Külliki Kask on kirja pannud Eesti Keele Kaitse Ühingu 2007. aasta kroonika.

Ühingu põhiseisukohti, mis rõhutavad eesti keele kaitsmise vajadust, väljendavad „Keelekaitse“ esitatud avalikud kirjad ja pöördumised riigikogu, valitsuse, kohalike omavalitsuste, erakondade, meediaväljaannete, äriühingute ja üldsuse poole.

REET VÄÄRI

KREUTZWALDI PÄEVAD 2007

Eesti Kirjandusmuuseumis toimus 13. ja 14. detsembril 2007 nüüdseks juba poole sajandi vanust traditsiooni jätkates 51. Kreutzwaldi päevade teaduslik konverents. Konverentsi esimesel, kir-

jandusele keskenduval päeval olid seekord teravdatud tähelepanu all mõningad Eesti kultuuriloos väarikat rolli etendanud seltsid ja erinevate loovisikute päevaraamatud.

Avasõnad ütles Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja ning värskelt 100. aastapäeva tähistanud Eesti Kirjanduse Seltsi esimees Toomas Liivamägi, kes kõneles humanitaarteaduste mitmeti tõlgendatavast asendist käibivas teaduspoliitikas.

Eesti Kirjandusmuuseumi direktor Janika Kronberg tegi kokkuvõtteid kirjandusmuuseumi viie osakonna tegevimestest ja saavutustest 2007. aasta lõikes. Nii Kronberg kui ka Liivamägi rõhutasid Eesti Kirjandusmuuseumi tähtsust rahvusinstituutsioonina, kohalike humanitaarteaduste eest seisva asutusena.

Kersti Taal andis põhjaliku ülevaate Õpetatud Eesti Seltsi ajaloo. ÕES-i kui Eesti vanima teadusseltsi asutamisest möödus 2008. aasta jaanuaris 170 aastat. Rahvusteadusi ja -kultuuri edendav selts avaldas esimeste tegutsemiskümnendite kaalukama saavutusena 1857–1861 Kreutzwaldi „Kalevipoja” koos saksakeelse tõlkega. Ilmus ka maarahvale mõeldud kirjandust ning seltsi liikmete teadustöid levitati Eestist väljaspoolgi. Aastal 1907 loodud Eesti Kirjanduse Seltsist kujunes ÕES-ile esimene tõsisem „konkurent”, seltside eesmärgid oli paljuski sarnased ning ka liikmeskond kattus arvestataval määral. Kahe seltsi ühenduslülilik sai EKS-i ajalootoimkond. ÕES paistis periooditi silma rõhutatult saksameelena ning 1950. aastal seltsi tegevus peatati. Õpetatud Eesti Selts taasasutati 1988.

Marin Laak ja Krista Ojasaar (EKM) vaatlesid 100-aastase Eesti Kirjanduse Seltsi panust kultuuri- ja kirjandusluku. EKS võttis südameasjaks eesti keele arengu ning propageeris süstemaatiliselt emakeele korrektset kasutamist. Seltsi egiidi all tegutses keeleteoimkond, samuti koolikirjanduse, rahvakirjanduse ning pisut hiljem ka maailmakirjanduse tõlkeid ja teaduskirjandust vahendav kirjandustoimkond. EKS-i kirjastus

kuulus 1930. aastatel (Noor-Eesti ja Looduse kõrval) kolme suurema kohaliku kirjastuse hulka: lugejateni jõudis alates seltsi loomisest 1907 kuni 1944, mil seltsi tegevus katkes, kokku 891 raamatut. Omakeelse hariduse ja kultuuri väärtustamine, sealhulgas eesti keele aktsepteerimine akadeemilise teaduskeelena doktoritööde kaitsmisel, on aktuaalne tänagi. M. Laagi ja K. Ojasaare ettekandeid illustreeris EKS-i juubeliks valminud näitus kui omalaadne seltsi ajalugu piltidel, tutvustades seltsiga seotud tähtsamate isikute, instituutsioonide ja kultuuri-sündmuste kaudu EKS-i osalust nii sajanditaguses kui ka nüüdses kirjanduselus. Rändnäituse materjalidest ilmus EKS-i juubeliaasta lõpus raamat „Sada aastat ajalugu: Eesti Kirjanduse Selts 1907–2007”, autoriteks taas M. Laak ja K. Ojasaar.

Tapio Mäkeläinen meenutas 25 aasta tagust kultuurilist, ühiskondlikku ja poliitilist konteksti, mis tingis Soome estofiilide organisatsiooni – Tuglase Seltsi – nimevaliku. Arusaadavalt piirasid hõimuaktiviste kehtivad poliitilised olud. Eesti kirjandust ja kultuuri soomlastele kättesaadavamaks muutes jätkati aga Friedebert Tuglase omaaegset tegevust Soome-Eesti kultuurivahe-tuse edendamisel ning Soome kirjanduse eesti keelde tõlkimisel. Tuglase Seltsi 25. sünnipäeva puhul ilmus Heikki Rausmaa Soome-Eesti suhteid käsitlev teos „Tuglaksen tuli palaa. Tuglas-seuran ja suomalais-virolaisten suhteiden historiaa”.

Päeva teise, päevikutele pühendatud osa juhatas sisse Eve Annuk, kes analüüsis oma ettekandes „Kallis päevik ...” päevaraamatute žanrispetsiifilisi piirjooni ning nende muutumist ajas. Päevikupidamist võib vaadelda kui eneseanalüüsi, „oma mina loomist” teksti kaudu. Annuk osutas Philippe Lejeune'i jaotusele, millest lähtudes täidab päevik järgmisi funktsioone: eneseväljen-

dus, isiklikult läbielatu refleksioon, mälu „külmutamine” ning kirjutamisnauding. Päevaraamatu kui žanri juures on oluline selle autentsust ja individuaalsust tähistav artefaktivorm. Iseäranis loovisikute päevikud kipuvad mõnikord, vaatamata autobiograafilise momendi suurele osakaalule, muutuma ilukirjanduslikeks.

Merle Karusoo rääkis 2007. aasta lõpus kahes köites ilmunud Voldemar Panso päevaraamatutest. Nende avaldamisvalmis seadmist mõtestas ta kui rikastavat taaskohtumist oma õpetajaga. Aastal 2007 möödus ühtlasi 30 aastat tema õpetaja Voldemar Panso surmast. Panso päevikud katavad ajavahemikku 1931–1956 ning Karusoo sõnul pole selle perioodi teatrielust teist nii vahetut ja ajastulähedast kajastust. Andrus Kivirähki näidend „Voldemar” (lavastaja M. Karusoo) lähtub samuti vähemalt osaliselt dokumentaalmaterjalidest. Voldemar Panso päevaraamatute eessõnas kirjutab Lea Tormis: „See on ka näitlejapäevik. [...] Kuid puuduvad etteantuse silmaklapid – nii hea kui halva eristamisel.”

Janika Kronberg mõtiskles Ristikivi päevikutele keskendivas ettekandes „Kellele kirjutas Ristikivi?” (samal teemal vt R. Hinrikus, Karl Ristikivi salakirjad. – Looming 2002, nr 10, lk 1533–1547) kirjaniku päevikute võimalikust adreessaadist. Tema päevikutes on oluline koht enese kui kirjaniku jäädvustamisel, neis leidub rohkeid viiteid käsil olevatele teostele. Ristikivi kirjutas päevikuid pisut üle kümne aasta: 1957–1968. Kronberg tõstis esile asjaolu, et Ristikivi luuletustel oli tema enese arvates psühhoteraapiline tähendus. Samalalaadne tähendus võis olla päevikupidamisel, mis võimaldab elustada ilusaid mälestusi: „Täna 25 aastat tagasi olin ma õnnelik.”

Sirje Olesk (EKM) kõneles nüüdseks juba ilmunud Ivar Ivaski päevikutest. „Olla need, kes me oleme” on valik 56

käsitööst, kuhu autor on ka hilisemaid parandusi lisanud, ühtlasi iseloomustab tema päevikuid S. Oleski väitel järjepidev kokkuvõtete tegemine. Ivaski päevikute puhul kehtib E. Annuki esitatud määratlus päevikust kui artefaktist: neis leidub fotosid, postkaarte, tsitaate autori kohta jne. Samuti on neis tähtsal kohal identiteediküsimus, mis võimaldas mitmekeelses keskkonnas paremini tasakaalu leida. Ivaski päevikute isikupärast keelekasutust nimetas S. Olesk oma ettekandes tabavalt „luuletaja eesti keeleks”.

Kreutzwaldi päevade teadusliku konverentsi teise päeva sisustasid tavapäraselt folkloori- ja selle lähialade uurijad. Ettekannetes räägiti identiteedist ning rahvamuusikast. Päeva juhatas sisse J. Kronberg lühikese mõtisklusega Brasiilia eestlastest ning muusikapalaga Argentinast.

Esimesena astus kõnepulti Peeter Tulviste, kes kõneles Eesti erinevatest identiteetidest. Tõdedes, et nagu inimene ei ole mõeldav ilma identiteedita, nii ei ole mõeldav ka väike ega suur riik ilma identiteedita. Eesti probleemina nägi kõneleja lõhet rahvusliku ja riigidentiteedi vahel. Kuna Eesti rahvusriiklus on väga noor, on ka omariikluskogemusi vähe, riigi hoidmine on olnud „võõras mure”. Ärkamisaegsetes tekstides, mis kandsid ja tugevdasid 1920.–1930. aastatel riiklikku identiteeti, oli olulisel kohal omariikluse propaganda. Nõukogude ajal olid küll lubatud rahvuslikku identiteeti toetavad tegevused ja tekstid, kuid riiklikust kokkukuuluvusest ja oma riigist sai rääkida vaid Nõukogude Liidu tasandil. Nii katkes selle ajaga järjepidevus ning kui rahvuslik identiteet on eestlastel tugev, siis riiklik identiteet on jäänud vaeslapse ossa.

Triinu Ojamaa (EKM) ning sotsiaalteadlane, identiteediuurija Aune Valk tutvustasid uuringu „Muusika perspektiivid Eesti avatud identiteedi välja-

kujundamisel” eeltööd. Nimelt küsitleti 2007. aasta suvise noorte laulupeo ajal 30 noort kanadaeestlast. Identiteedi juures on neil olulisel kohal keel, laul/muusika, ühisüritused ning sugulussidemed. Korruga kaht kultuuri kanda on võimalik ja kandja jaoks isegi soodne, sest üks täiendab teist. Seetõttu arvati, et ka venelased võivad teatud olukordades olla eesti identiteedi kandjad.

Mare Kõiva (EKM) jätkas samuti rahvuskaaslaste ning kahe kultuuri vahel oleku teemat. Tema ettekandes „Kahe kultuuri vahel: virtuaalne väliseesti kogukond” vaadeldi Austraalias elavate eestlaste loodud Interneti-lehekülgi. Mitmed eesti üksikisikud ja organisatsioonid Austraalias on koostanud oma koduleheküljed (nt Eesti Arhiiv Austraalias). Enamus eestlaste kokku seatust on koondunud leheküljele „Meie uus kodu – Our New Home”. Lehekülgedel kajastub see, mis koostajaid endid huvitab: migratsioon, muutused, kohanemine; lapsepõlve- ja täiskasvanuea kodud jne. Räägitakse sellest, kuidas Austraaliasse tulli, oma selleaegsetest emotsionaalsetest ja materiaalistest üleelamistest. Elulood on Austraalia eestlaste endi kogutud, need on ingliskeelsed, sest on mõeldud ingliskeelsetele lapselastele.

Samuti jätkas identiteediteemal Kristin Kuutma (TÜ), pöörates tähelepanu identiteedimõiste ümbermõtestamisele. Ta tõi välja, et nii üksikisiku kui ka suuremate rühmade tasandil on identiteet sageli kaksipidine ja valikuline. Ajalooline kuvand identiteedist, mis toetub eri rahvaste keele-territooriumi-pärimuse ühtsusele, muutub üha problemaatilisemaks. Esineja jätkas teoreetilist arutlust identiteedi olemuse üle, tuginedes tänapäevastele kultuurikriitilistele uurijatele (Stuart Hall, Homi Bhabha). Sama tähtis kui see, mis ja kes on rühmas „sees”, on oluline ka see, kes jääb väljapoole, sest identi-

teete luuakse sageli, tuginedes eitusele, sellele, kes me ei ole. Uurijad on nähtust nimetanud enesemääratluse negatsiooniks ja „peegli efektiks”. K. Kuutma toonitas, et identiteet on oma olemuselt mitmekihiline ning selle selge ja ainuvõimalik määratlemine toob kaasa probleeme.

Kreutzwaldi päevade teise päeva pärastlõunane istung oli pühendatud rahvamuusikale, samas olid kõik ettekanded omal moel seotud ka identiteedi-temaatikaga. Urve Lippus (Eesti Muusikaakadeemia) oli oma ettekande pealkirjastanud „*Liedertafel*’i mõistest ja selle kriitikast”. Esineja jõudis teema juurde vajadusest: hakates uurima Riikliku Akadeemilise Meeskoori (RAM-i) repertuaari, selgus, et paljud *Liedertafel*-laulud või ka hiljem samas stiilis kirjutatud eesti laulud on praeguseeni kooride repertuaaris kõrgelt hinnatud. Kasvas ju meeskoorilaul otseselt välja saksa XIX sajandi *Liedertafel*’i traditsioonist. XX sajandi algupoole sai mõiste aga eesti kultuuriloos hinnangulise sisu, olles halva (magusa, sentimentaalse), kunstiväärtuseta ja dilettantliku muusika sünonüümiks. Paljud armastatud ja hinnatud koorilaulud (nt Gustav Ernesaksa laulud „Päike vajus pärnapuule” ja „Lauliku talveüksindus”) vastavad aga täiesti vana meestelaulutraditsiooni stiilinõuetele. Samas peetakse neid RAM-i esituses kunstiliselt kõrgel tasemel olevaks. U. Lippus pidas vajalikuks muuta suhtumist *liedertafel*’isse. „*Liedertafel* nagu üldse asjaarmastajate kooriliikumine neile kirjutatud lihtsate *a cappella* lauludega on iseendast kindlasti positiivne nähtus, sel muusikal on oma funktsioon ja omad väärtused,” tõdes esineja lõpetuseks.

Aimar Ventsel (EKM) vaatles oma ettekandes *punkrock*-seltskonda Sakasamaal kui paralleelühiskonda, kui subkultuuri. Käsitlus tugines juriidilisele antropoloogiale, uuriti sotsiaalsete

suhete võrgustikku. *Punkrock*-sõpruskonna teeb eriliseks nende muusika ja nende ideoloogia. Ideoloogiliselt vastandatakse end healukultuurile. Ennast võidakse iseloomustada kui perekonda, kus pole kindalt hierarhiat, üksteisega ollakse solidaarne jne. Oluline põhimõte on, et raha jääb perekonda. Omavahelistes sotsiaalsetes suhetes kehtib nn ringkäendus: kui kellelgi on vaja teha ehitustöid, tellib ta tööd kindlasti ehitusmehest sõbralt, lõigates tal omakorda vastutasuks juukseid, kuna teenib leiba juuksurina jne. Vastastikune rühmasisene abi, toetus ja vahetus on igapäevased.

Ingrid Rüütel (EKM) tutvustas noorte esseevõistluse „Kuidas olla eestlane XXI sajandil” tulemusi. Küsitluses vaadeldi noorte suhtumist pärimuskultuuri, eriti rahvamuusikasse. Laialt levinud oli seisukoht: ma ise ei tegele ega huvitu, kuid ometi pean seda vajalikuks. Noored arutlesid pärimuskultuuri olemuse ja rolli üle tänapäeval, esineja luges ette mitmeid vastajate toredalt sõnastatud mõtteid. Noorte seas on oma koha leidnud suguvõsakokkutulekud ning folkloorifestivalid ja teised pärimuskultuuri üritused. I. Rüütel arutles ka selle üle, kuidas pärimuskultuuri noortele lähemale viia, kuidas folklooriõpetust tõhustada ning pärimuskultuuri propageerida. Samas pole rahvalaulu ja -muusika tänapäeva toomiseks kindlat retsepti. Pärimuskultuuri vormide ja kasutussituatsioonide mitmekesisuses nägi ettekandja võit nende kestmiseks.

LÜHIKROONIKA

- 28. veebruarist 1. märtsini toimus Tartu Ülikoolis 15. korda Juri Lotmani-le pühendatud rahvusvaheline seminar, millel osales teadlasi Soomest, Saksamaalt, Lätist, Venemaalt ja Eestist. Peeti 30 ettekannet vene kirjandus-

Tuntud raadiohäääl ja rahvamuusika viljeleja Ants Johanson lõpetas päeva rohkelt diskussiooni tekitanud etteastega. Ettekande aluseks olid 1. detsembril 2007. aastal Vikerraadio saate „Telefonisoovikontsert” automaatvastajale jäetud sõnumid: helistajad tervitavad tuttavaid tähtpäeva puhul ning tellivad raadiost talle sooviloo. Lindile oli loetud ka õnnitlussalme. Helistajaid oli 63: 53 nais-, 9 meeshääält ja üks laps. A. Johanson iseloomustas lähemalt tellitud soovilugusid. Mitte ükski laul ei olnud võõrkeeles, sooviti ainult eesti-keelseid lugusid. Kõige rohkem paluti mängida laulu „Las mööduvad aastad”, populaarsed olid ka „Kaks gerberaõit”, „Kaunimad aastad su elus” jt. Esitajatest meeldisid soovijatele enam Tarmo Pihlap, Virve Köster, Mati Nuude ja Karl Madis. Laulud olid nostalgilised, nad rääkisid maaelust, kodust ja noorusmaast, laia ilma minekust. Ühelt poolt oli see helistajate lapsepõlvemaailm, nostalgia noorusaegade järele, teisalt aga tahtmine luua n-ö teise ajastu Eestimaad, talude ja põldudega, mida näeb üha vähem. Lauludes ei leidunud linnaromantikat. Nii saab ühiselt loodud soovikontserti vaadelda kui kultuurilist teksti, kus avalduvad inimeste kollektiivsed unelmad. Soovikontserdi abil kujundatakse identiteeti, kuid selles väljendub ka helistajate ja kuulajate maailmavaade.

TRIIN PLOOM, ASTRID TUIISK

kultuuriajaloost ning kultuurisemiootikast. Ettekannete lai teemadering puudutas Juri Lotmani rikkalikku pärandit.

- 29. veebruaril Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud pidulikul aktusel andis Eesti Vabariigi president Toomas

Hendrik Ilves kätte Eesti Vabariigi presidendi preemia parimatele rahvaluulekogujatele Anna Rinnele, Maret Lehsole ja Jaan Malinile. Kokkuvõtte 2007. aastal Eesti Rahvaluule Arhiivi laekunud kaastöödest tegi Astrid Tuisk. Üritusel esitleti ka kaht uut Eesti Kirjandusmuuseumi väljaannet: Mari Sarve monograafiat „Loomiseks loodud: regiivärsimõõt traditsiooniprotsessis” ja Mari-Ann Rummeli koostatud raamatut „Mõisalegendid. Harjumaa”.

- 4. märtsi Emakeele Seltsi Tartus toimunud ettekandekoosolek oli pühendatud Tiit-Rein Viitso 70. sünnipäevale. Ettekannetega esinesid Karl Pajusalu („Tiit-Rein Viitso tuhat keelt”), Valts Ernštreits („Tiit-Rein Viitso ja liivi kirjakeele kujunemine”) ja juubilar ise („Keeleteadus kui katsetuste ja eksituste tee”).

- 5. märtsil toimus Eesti Lastekirjanduse Keskuses lastekirjanduse aasta-koosolek. Ettekannetega esinesid Jaanika Palm („Loe ära loel: Eesti lastekirjandus 2007”), Kätlin Kaldmaa („Paabeli laste raamatukogu: Lastekirjanduse tõlked 2007”), Viive Noor („Kaunitarid ja koletised: Eesti lasteraamatu-illustratsioon 2007”).

- 5. märtsil esines Fenno-Ugria hõimuklubis Vilja Oja ettekandega „Läänemeresoome keeleastlas ja Euroopa keele atlas”.

- 10. märtsil jagas Tartu Ülikooli Sihtasutus teist aastat välja eestikeelse terminoloogia sihtstipendiume kokku 90 000 krooni väärtuses. 2008. aasta stipendiumid pälvisid TÜ doktorandid Lauri Laanisto ja Kaarel Veskis ning magistrant Heilo Altin, TÜ arhiivinduse dotsent Kurmo Konsa ning TLÜ doktorandid Anastassia Zabrodskaja ja Anni Oja. Positiivsena märgiti, et seekord polnud taotlejate seas pelgalt keeleteadlased, vaid ka teiste erialade esindajaid, kes on eestikeelse terminoloogia arendamise oma südameasjaks võtnud.

- 11. märtsil Kirjandusmuuseumis toimunud folkloristide teisipäevaseminaril tutvustas Eda Kalmre 2007. aasta lõpupoole ilmunud raamatut „Folklore/Cinema. Popular Film as Vernacular Culture”. Raamatu artiklid püüavad ühendada akadeemilise folkloristika ja filmiuuringute lähenemisnurgad ja -perspektiivid.

- 12. märtsil toimus Tartus Õpetatud Eesti Seltsi ettekandekoosolek. Piret Toomet kõneles Pál Huvfalvy raamatust „Reis Läänemere provintssidesse”.

- 14. märtsil tähistati Eesti Kirjandusmuuseumis emakeelepäeva, kus meenutati selle päeva tähistamise algatajat, kauaaegset õpetajat, hiljuti meie hulgast lahkunud Meinhard Laksi. Esitleti ka Emakeeleõpetuse Infokeskuse toimetiste sarjas ilmunud artiklilogumikku „Mihkel Kampmaa ja tema pärand”. Väljaandest ja selle valmimisest kõneles kogumiku koostaja Vaike Birk. Virumaa esindus andis Eesti Kirjandusmuuseumi hoiule Eesti Vabariigi 90. sünnipäevaks valminud regilaulu „Viru regi”, mille loomisel osales 650 inimest üle Eestimaa ja kaugemaltki.

- 14. märtsil toimus Rahvusraamatukogus keeleseminar teemal „Meie keeleline tulevik”. Esinesid Signe Suursöödi („Uurimusi eesti keele ajaloo-”), Irene Käosaar („Eestikeelne haridus muukeelsele elanikkonnale”), Peep Nemvalts („Eestikeelsus – meelsus või „projekt”?”), Ivan Makarov („Eesti keele omandamine või omaksvõtmine”) ja Kristiina Ross („Estofiiliast Euroopas ja Eestis”).

- 14. märtsil leidis Tallinna Ülikoolis aset Eesti Filoloogia Teadusliku Üliõpilasseltsi korraldatud üliõpilaskonverents. Emeriitprofessor Mati Hint andis tänavustele laureaatidele kätte Jakob Prantsu nimelised stipendiumid hea õppeedukuse eest. Ettekannetega muutuvast eesti keelest, keele varieerumisest ja stiilidest, keeletüpoloogiast, kirjanduse suundadest ning keele ja

kirjanduse seostest esinesid TLÜ eesti keele ja kultuuri instituudi bakalaureuseõppe üliõpilased ja magistrandid. Ühe emakeelepäeva üritusena korraldas professor Martin Ehala kõigile huvilistele etteütluse.

- 14. märtsil Eesti Rahva Muuseumi emakeelepäeval esinesid kirjanikud Olavi Ruitlane ja Aapo Ilves kavaga „Võro pavver”.

- 17. märtsil korraldas Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut konverentsi „Eesti kirjandus 1930. aastatel: realism ja selle hargnemisi”. Esinejateks olid Toomas Liiv („1930-ndate realismi erijooni”), Tiit Hennoste („Elulähedusest rahvuslähedusele. Kirjandusideoloogiast tähistevahetuse aegu”), Virve Sarapik („Piltkunste mõjutanud rahvusluse ideed – 1930-ndate ja 1910-ndate võrdlus”), Rein Veidemann („Albert Kivikase „Nimed marmortahvilil” kui eesti (kirjandus)kultuuri tüvi-tekst”), Anneli Kõvamees („Vabadussõda 1930-ndate aastate eesti romaanis”), Mirjam Hinrikus („A. H. Tammsaare soolisustatud modernsus kogemusest 1930-ndate romaanides”) ja Elo Lindsalu („Naiskunstniku problemaatika Leida Kibuvitsa romaanis „Paradiisi pärisperenaine”).

- 18. märtsil, Tallinna Ülikooli sünipäeval, kuulutati välja Tallinna Ülikooli kirjandusauhinna võitjad. Algupärase ilukirjanduse vallas pälvis auhinna romanist, luuletaja ja tõlkija, TLÜ doktorant Maarja Kangro luulekoguga

„Tule mu koopasse, mateeria”. Tõlkepreemia sai kirjanik ja tõlkija Arvo Valton tõlkesarjade „Väikeste rahvaste suur kirjandus” ja „Noorte luule” eest ning projekti „Eesti kirjandus soomeugri keeltes” vedamise eest.

- 19. märtsil esines Fenno-Ugria Hõimuklubis Juri Gordejev ettekandega „Marikeelsed kohanimed Marimaa kaardil”.

- 27. märtsil toimus Eesti Keele Instituudi saalis Emakeele Seltsi aasta-koosolek. Akadeemilises osas pidas Karl Pajusalu ettekande „Lähedane liivi keel”. Tiit-Rein Viitso tutvustas liivi albumit. Ametlikus osas andis ES-i 88. tegevusaastast aru seltsi teadussekretär Annika Hussar. Järgnes revisjonikomisjoni aruanne, liikmeksoleku küsimuste ja liikmemaksu määramise arutamine, keeleteoimkonna vanema ja revisjonikomisjoni valimine.

- 28.–29. märtsil leidis Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis aset Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse ja Kirjandusmuuseumi korraldusel konverents „Marie Under ja eesti luule sada aastat”. Esinejate hulgas olid Sirje Kiin, Hando Runnel, Tiina Kirss, Katre Väli, Aigi Heero, Peeter Torop, Maria-Kristiina Lotman, Janika Kronberg, Anneli Mihkelev, Triin Soomets, Satu Grünthal, Arne Merilai, Rutt Hinrikus, Leena Kurvet-Käosaar, Jürgen Rooste. Vaadata sai näitusi „Kunst Marie Underi kodus” ja „Marie Underi kirjanduslik pärand”.